

УДК 657:471

Реслер М.В.

ВПЛИВ ОПЕРАЦІЙНОЇ КОМПОНЕНТИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ІНТЕГРАЦІЮ ГОСПОДАРЬКОГО ОБЛІКУ

У статті досліджено вплив операційної компоненти фінансового менеджменту на інтеграцію господарського обліку. Досліджуючи інтеграцію господарського обліку, зазначаємо, що бухгалтерський облік є системою, оскільки до неї можна застосовувати визначення, як про впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, для яких властиві певні закономірності. Система обліку є складною, оскільки включає велику кількість елементів та зв'язків між ними, що обумовлено складністю відображення об'єктів, за якими організовується спостереження, отримання даних та трансформування їх у корисну інформацію для управління підприємством.

Ключові слова: операційна компонента, фінансовий менеджмент, операційний менеджмент, обліково-аналітичне забезпечення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України роль фінансового менеджменту постійно зростає. Серед його багатоаспектних проблем особлива увага менеджерів зосереджується на пошуку шляхів ефективного використання обмежених фінансових ресурсів та інвестуванні коштів у найменш ризиковані проекти. Світова практика показує, що завдання фінансового менеджменту концентруються, в основному, на вирішенні проблем, пов'язаних із фінансовими ринками, сучасний рівень розвитку яких характеризується широким спектром фінансових активів та інструментів. Втім, пріоритетність завдань поступово зміщується з фінансових чинників розвитку економічних систем до нефінансових, які у найбільш загальному визначенні характеризуються з позиції підвищення соціальної відповідальності бізнесу, тобто роль корпоративного управління переосмислюється.

З огляду на це, необхідність розгляду управління фінансовими ресурсами як найважливішої функції фінансового менеджменту очевидна. Втім управління фінансовими ресурсами підприємства нелогічно розуміти як самостійний механізм, оскільки воно пов'язане з органічною інтегрованістю зазначеної підсистеми із загальною системою управління підприємством, її комплексним характером, коли кожне окреме управлінське рішення може вплинути на загальну результативність діяльності підприємства. Такий підхід базується на основоположному правилі фінансового менеджменту і слід прагнути до фінансової стійкості системи загалом, а не тих чи інших її елементів, підсистем [1, с. 51].

Загалом у дослідженні фінансовий менеджмент розглядається з позиції комплексної системи принципів і методів розробки та реалізації

управлінських рішень, спрямованих на формування, розподіл і використання фінансових ресурсів підприємства й організацію його грошових потоків з метою досягнення оперативних та стратегічних цілей. Певна річ, фінансовий менеджмент є комплексною системою, адже будь-яке управлінське рішення впливає на усі аспекти діяльності підприємства і може привести до необхідності змін у багатьох сферах його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем розвитку теорії як інформаційних джерел менеджменту та методології обліку й аналізу займалося багато як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них можна виділити праці: М.І. Бондара, О.С. Бородкіна, С.Ф. Голова, З.В. Гуцайлюка, З.-М.В. Задорожного, Г.Г. Кірейцева, С.А. Кузнецової, Ю.А. Кузьмінського, В.М. Пархоменка, В.Ф. Паля, С.М. Петренко, М.С. Пушкаря, П.Т. Саблука, С.О. Стукова, Дж. Фостера, Е.С. Хендріксена, Ч.Т. Хорнгрена, М. Г. Чумаченка.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Методика дослідження базується на системному підході із використанням загальнонаукових методів пізнання на кожному із його рівнів, що дозволить сформулювати концепцію обліково-аналітичного забезпечення фінансового менеджменту.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та методичних засад обліково-аналітичного забезпечення операційної компоненти фінансового менеджменту задля досягнення фінансової стійкості на основі практичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію інформації, обліку й аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи визначення фінансового менеджменту, на нашу думку, воно є дещо узагальненим і не відображає специфіки його ознак у порівнянні з іншими видами менеджменту.

© Реслер Марина Василівна, д.е.н., професор, в.о. зав. кафедри обліку та оподаткування, Мукачівський державний університет, тел.: (050) 6647185, email: reslermarina76@gmail.com

Також, фінансовий менеджмент, як і будь-яка економічна категорія, проявляється у своїх функціях. Саме функція виражає те головне і специфічне, що характерно для нього і за допо-

моги чого проявляється його суспільне призначення [4,с.18]. Складові фінансового менеджменту за видами діяльності подано на рис. 1.

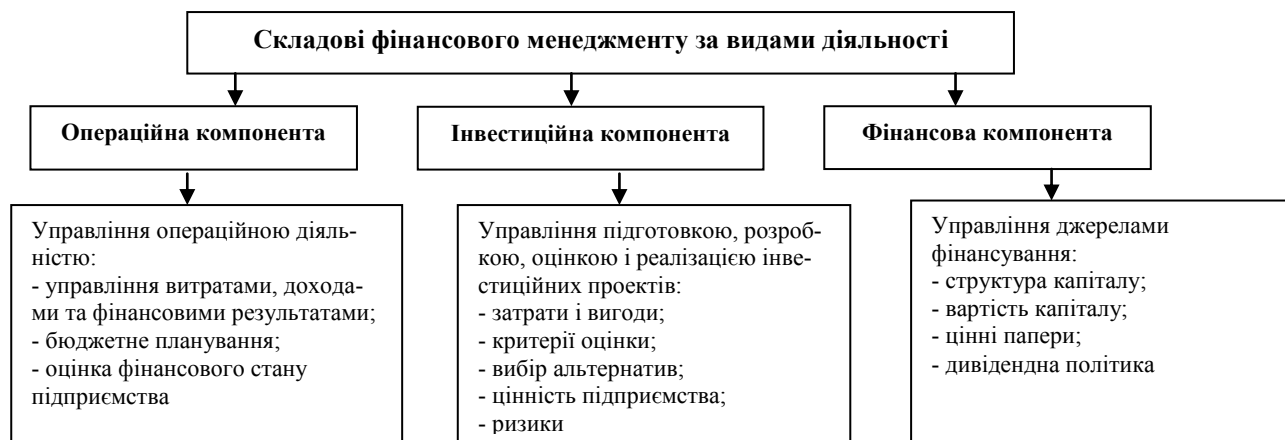

Рис. 1. Функції складових фінансового менеджменту за видами діяльності*

* Розроблено автором

Фінансовий менеджмент має різні форми прояву. З функціональної точки зору суть фінансового менеджменту полягає у системі економічного управління, де він є частиною фінансового механізму. З інституційної точки зору фінансовий менеджмент є інструментом управління фінансової політики на мікрорівні.

Зважаючи на це, при формуванні обліково-аналітичного забезпечення необхідно враховувати функції фінансового менеджменту та механізми його реалізації. Поява нових напрямів у підприємницькій діяльності спонукає до поглиблення досліджень функцій фінансового менеджменту, взаємозв'язок яких очевидний і тому досліджувати їх необхідно паралельно, не відділяючи одну від одної. Складові фінансового менеджменту спрямовані на реалізацію функцій фінансів підприємства і конкретизуються із врахуванням особливостей управління окремими видами його фінансово-господарської діяльності.

У науковій літературі немає єдиної точки зору щодо функцій фінансового менеджменту. Загалом, у фінансовій літературі склалися два основних погляди з цього питання:

- перший – як керуючої системи;
- другий – як спеціальної галузі управління підприємством.

При реалізації функцій враховуються питання державного регулювання фінансової діяльності, аналізується стан економіки, фінансового ринку, прогнозуються важливі показники, пов'язані із діяльністю підприємства, здійснюється оцінка і вибір конкретних партнерів, розробляється система фінансових планів і бюджетів, формується система альтернативних управлінських рішень, організовується система моніторингу фінансової діяльності підприємства в цілому.

І.О. Бланк [2, с. 16 - 20] виділяє дві основні групи таких функцій, які визначаються комплексним змістом фінансового менеджменту:

- функції фінансового менеджменту як управляючої системи (склад цих функцій загалом характерний для будь-якого виду менеджменту, хоча й повинен враховувати його специфіку);
- функції фінансового менеджменту як спеціальної сфери управління підприємством (склад цих функцій визначається конкретним об'єктом фінансового менеджменту).

Практичного втілення фінансовий менеджмент набуває через фінансову політику підприємства. Перший етап її реалізації залежить від економічного стану держави, мети створення підприємства, його організаційної форми та форми власності. Основні напрями використання фінансів стосуються розробки тактики й стратегії фінансової політики, виходячи з поставленої мети, з урахуванням можливості зростання і зменшення обсягу фінансових ресурсів, а також зовнішніх і внутрішніх факторів [5].

Другий етап реалізації фінансової політики полягає у створенні адекватного механізму фінансового менеджменту – системи управління фінансами підприємств, призначеної для організації фінансових відносин і грошових коштів з метою їх ефективного впливу на кінцеві результати роботи. Іншими словами – це сукупність основних елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень у фінансовій діяльності підприємства.

Функції менеджменту підприємства витікають із змісту виробничого процесу, визначаються об'єктом і складом поставлених завдань. Вони визначають специфіку управлінської праці, тісно зв'язані з іншими категоріями науки

управління: структурою, методами, технікою, кадрами управління, інформацією і управлінськими рішеннями. Також функції мають чітко визначений зміст, опрацьований механізм здійснення і визначену структуру, в рамках якої закінчується її організаційне відокремлення. Під змістом розуміють дії, які повинні здійснюватися у рамках конкретної функції.

Зміст дій і функцій, здійснюваних в процесі управління, залежить від типу організації, розмірів і сфери її діяльності, рівня керівництва в управлінській ієрархії, ролі його в середині організації і цілої низки інших факторів.

За змінами розміру і типу виробництва функції управління залишаються тими ж, змінюється лише обсяг робіт з їх виконання. Так, незалежно від розміру підприємства, на кожному з них виконується функція планування. На великому підприємстві для її виконання може бути створений плановий відділ, на невеликому цю функцію може виконувати один економіст, а у малих організаціях ці обов'язки за сумісництвом покладаються на одного із спеціалістів. У міру просування вгору, від одного управлінського рівня до іншого, обсяг робіт щодо функції збільшується, у зв'язку з чим зростає і чисельність працівників, які її виконують. Таким чином створюється єдина система органів з виконання кожної функції менеджменту.

При поглибленні розподілу праці менеджмент як єдина функція диференціюється, відбувається виділення і відокремлення специфічних видів управлінської діяльності. Функцію виконує визначена кількість працівників, кожний з яких в процесі щоденної праці здійснює окремі види робіт. Правильне виділення функцій дозволяє близькі та схожі за характером роботи об'єднувати в одну ланку управління. Це спрощує структуру і полегшує координацію діяльності функціональних підрозділів апарату управління підприємством, об'єднанням.

Менеджмент організації передбачає управління її різноманітною функціональною діяльністю. Об'єднуючою основою цієї діяльності є виробництво. Саме виробництвом (операціями) і опікується операційний менеджмент, що й визначає його суть та зміст.

Операційний менеджмент багатьма науковцями та практиками трактується дещо по-різному через його багатогранність. Як правило, прийнято пов'язувати операційний менеджмент з виробничою діяльністю або фізичними змінами стану предметів праці. Тому найчастіше його визначають таким чином: операційний менеджмент – це діяльність з управління процесом придбання матеріалів, їхнього перетворення в готовий продукт і постачання цього продукту покупцю [6].

Слід погодитись з думкою багатьох фахівців, що це визначення досить узагальнене. Воно включає функції закупівлі, виробництва та фізи-

чного розподілу, які хоч і тісно пов'язані з операціями, зазвичай визнаються окремими напрямками досліджень. Крім того, це визначення дещо обмежене, оскільки включає будь-які дії, не пов'язані з матеріальним виробництвом.

Більш точно визначення, на думку Л. Гелловея, звучить так: «Операційний менеджмент – це всі види діяльності, пов'язаної з навмисним перетворенням (трансформацією) матеріалів, інформації або покупців» [6]. Операційний менеджмент, на думку цього автора, полягає в ефективному та раціональному управлінні операціями. При цьому підкреслюється, що ступінь участі фізичних товарів у цих операціях не важливий.

Група американських авторів на чолі з Р.Б. Чейзом характеризує операційний менеджмент як діяльність, пов'язану з розробкою, використанням і удосконаленням виробничих систем, на основі яких виробляються основна продукція або послуги компанії.

Наведене є найбільш вдалим трактуванням операційного менеджменту. Аналогічно до маркетингу та фінансів, операційний менеджмент є сферою бізнесу з чітко вираженими управлінськими функціями. Він є однією зі складових менеджменту, а не одним з методів для прийняття рішень у будь-яких галузях. По суті, як зазначає В.О. Василенко, операційний менеджмент виступає синонімом виробничого управління організацією [7]. Його основою є управління виробничими системами.

Таким чином, операційний менеджмент можна розглядати як цілеспрямовані управлінські дії щодо розробки, використання та вдосконалення виробничих систем, на основі яких виготовляються продукція або послуги підприємства (організації).

Успішне функціонування сучасної організації можливе за умов спеціалізації управлінської діяльності за такими функціональними секторами: фінансовий, інвестиційний, маркетинговий, операційний і менеджмент.

Із зазначених підсистем менеджменту, на перший план виходить операційний менеджмент, який пов'язаний з виробничими процесами підприємства. Важливість цього різновиду менеджменту обумовлена його відповідальністю за результативність основної діяльності підприємства.

Ефективний операційний менеджмент можливий за умови усвідомлення змісту і раціональної реалізації функцій організації та функцій менеджменту, уміння вищого керівництва підприємства структурувати функції менеджменту відповідно до функцій організації і формувати адекватну його структуру.

У діяльності сучасних підприємств виокремлюють такі конкретні функції, як функція створення продукту, маркетингова, фінансова, інвестиційна, кадрова та операційна функції. Виконання операційної функції забезпечує опера-

ційний менеджмент. Для нього властивий цілий апарат категорій, які виявляються у безпосередній управлінській діяльності.

Операційна функція має задовольняти потреби ринку, оскільки будь-яке підприємство у сфері суспільного виробництва створене для того, щоб виробляти реальні цінності для зовнішнього середовища – продукцію чи послуги.

Тому під операційною функцією організації слід розуміти дії, унаслідок яких підприємство виробляє продукцію чи послуги, що постачаються в зовнішнє середовище.

Виробничий процес, управління яким відноситься до операційного менеджменту, супроводжується грошовими потоками, пов'язаними із придбанням запасів, погашенням різного роду зобов'язань, отриманням коштів від покупців тощо. Саме цю частину фінансового менеджменту, пов'язану з операційною діяльністю, можна вважати його операційною компонентою.

Операційна компонента фінансового менеджменту є складовою загального менеджменту підприємства. Вона дозволяє досягати поставлених цілей: виробничих, економічних та фінансових.

На сьогоднішній день стратегія підприємств націлена на: запобігання банкрутству та недопущення фінансових втрат; збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції; підвищення рентабельності капіталу; обґрунтування цін на продукцію; вибір організаційних форм реалізації продукції. До тактичних завдань фінансового менеджменту на підприємствах у сучасних умовах слід віднести забезпечення необ-

хідними обсягами грошових коштів та високої рентабельності виробництва продукції.

Таким чином, операційна компонента фінансового менеджменту реалізується в рамках фінансової політики щодо операційної діяльності підприємства, забезпечуючи виробництво фінансовими ресурсами, здійснює контроль за дотриманням фінансової дисципліни.

Успіх роботи управлінського персоналу підприємства залежить від того, наскільки вдало воно використовує інформацію як засіб організації процесу виробничої діяльності підприємства та розв'язання питань його фінансового становища. Важливу роль тут відіграє облік, як інструмент управління, він формує інформацію для прийняття рішень. Бухгалтерський облік через всі його різноманітні прояви визначають як інформаційну систему підприємства.

При побудові системи фінансового менеджменту в умовах нестабільної економіки необхідно виходити з потреби створення моделі взаємодії системи бухгалтерського обліку із системою фінансового менеджменту компанії та внутрішньогосподарського перегляду способів оцінки об'єктів обліку, формування в обліковій системі аналітичної облікової інформації, потрібної деталізації та забезпечення якості інформатизації системи фінансового менеджменту суб'єкта господарювання, зокрема, щодо висвітлення стану та результатів діяльності підприємства, ефективності управлінських рішень з використання фінансових та виробничих ресурсів, використання внутрішніх резервів та взагалі – здійснення господарських процесів (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок операційної компоненти із функціями фінансового та операційного менеджменту*

№ з/п	Функції фінансового менеджменту	Функції операційного менеджменту	Взаємозв'язок операційної компоненти із функціями
1.	Прогнозування фінансового стану		+
2.	Планування фінансової діяльності	Планування – реалізуючи цю функцію, підприємець аналізує стан організації, формулює майбутні цілі й завдання, розробляє стратегію дій	+
3.	Регулювання фінансової діяльності		-
4.	Координація діяльності всіх фінансових підрозділів з основним, допоміжним і обслуговуючим підрозділами підприємства	Координація – керування спільною діяльністю персоналу для досягнення загальних цілей	+
5.	Аналіз та оцінка стану підприємства		+
6.	Стимулювання фінансової діяльності	Мотивація – стимулює високу якість робіт й активність співробітників	+
7.	Контроль за грошовим обігом, формуванням і використанням фінансових ресурсів	Контроль – визначає дотримання стандартів, норм витрачання ресурсів, облік і контроль якості продукції, облік виготовлення продукції	+
8.		Організація – реалізація наміченого плану. Це забезпечення найкращого використання машин, персоналу, сировини, поділ і кооперація праці, організація нормальних умов роботи	-

* Розроблено автором

Ефективність системи обліково-аналітичного забезпечення операційної компоненти фінансового менеджменту залежить від функцій та компетенції персоналу, що виконує

облікові й аналітичні завдання, і від тієї уваги, яку приділяє керівництво та власники підприємства фінансовій оцінці результатів діяльності та стану підприємства.

У наукових публікаціях вітчизняних науковців з питань бухгалтерського обліку пропонуються різні підходи до видів обліку як основного інформаційного джерела менеджменту. Висновки й пропозиції згрупуємо так:

- управлінський облік є самостійним видом обліку, що поглинає оперативний облік та економічний аналіз;

- господарський облік включає оперативний, статистичний і бухгалтерський види обліку, а бухгалтерський, у свою чергу, поділяється на фінансовий і управлінський;

- інтегрована система господарського обліку об'єднує внутрішньогосподарський (управлінський), бухгалтерський (фінансовий), статистичний види обліку та податкові розрахунки. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік застосовують в управлінні як оперативний (оперативно-технічний) облік;

- внутрішньогосподарський облік включає оперативний, статистичний та бухгалтерський, за змістом, значенням і рішенням завдань виконує роль управлінського обліку, але, водночас, кожний вид обліку зберігає свою функціональну індивідуальність [3];

- за видами господарський облік поділяється на бухгалтерський, статистичний і оперативний, а за характером – на фінансовий та управлінський.

На наш погляд, всі види господарського обліку мають право на існування і вони є важливими складовими інформаційного забезпечення менеджменту підприємства. Господарський облік повинен бути єдиною і нерозривною системою, яка умовно поділяється на облікові підсистеми для виконання триєдиного завдання: забезпечення збереження майна власника, надання інформації для управління, визначення фінансового результату та його розподілу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента: учеб. пос. / И.Т. Балабанов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 528 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Ника–Центр Эльга, 2004. – 656 с.
3. Бородин О. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік. Концепція і організація / О. Бородин // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 2.
4. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / А.М. Поддєрьогін, Л.Д. Буряк, Н.Ю. Калач та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – 294 с.
5. Плоткін Я.Д. Виробничий менеджмент: підруч. / Я.Д. Плоткін, І.Н. Пашенко. – Л.: Інтелект, 1999. – 258 с.
6. Гелловей Л. Операционный менеджмент. Принципы и практика / Л. Гелловей. – СПб.: Питер, 2002. – 320 с.
7. Василенко В.О. Виробничий (операційний) менеджмент: навч. посіб. / В.О. Василенко, Т.І. Ткаченко // за редакцією В.О. Василенка. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 532 с.

REFERENCES

1. Balabanov I.T. (2001). *Osnovy finansovogo menedzhmenta [The basis of financial management]*. M.: Finansy i statistika [in Ukrainian].
2. Blank I.A. (2004). *Finansovyy menedzhment [Financial management]*. Kyiv: Nika–Centr Jel'ga [in Ukrainian].
3. Borodkin O. (2001). *Vnutrishn'ogospodars'kij (upravlins'kij) oblik. Konceptcija i organizacija [Internal (managerial) accounting. Concept and organization]*. *Buhgalters'kij oblik i audit - Accounting and Audit*, 2 [in Ukrainian].
4. Podyerogin A. M., Burjak L. D. & Kalach N. Ju. (2001). *Finansovij menedzhment [Financial management]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
5. Plotkin Ja. D. & Pashchenko I. N. (1999). *Virobnichij menedzhment [Production management]*. Lviv. : Intelekt [in Ukrainian].
6. Gellovej L. (2002). *Operacionnyj menedzhment. Principy i praktika [Operational management. Principles and practice]*. Saint Petersburg : Piter [in Russian].
7. Vasilenko V.O. & Tkachenko T.I. (2003). *Virobnichij (operacijnij) menedzhment [Production (operational) management]*. Kyiv: CUL [in Ukrainian].

Одержано 25.08.2015 р.

Подальший розвиток системи обліку має забезпечити максимальну прозорість його внутрішніх механізмів для того, щоб потреби передбачуваних користувачів облікової інформації забезпечувались у найбільш прийнятний та економічний спосіб. Такого ефекту можна досягти лише за умови подолання бар'єрів між різними видами обліку, їх концепціями та інструментальним втіленням.

Очевидно, розвиток обліку в Україні прямо пов'язаний із науковими тенденціями в теоретичних та практичних дослідженнях у сфері обліку та аналізу. Це потребує розвитку організації та методології обліково-аналітичного забезпечення, що, в свою чергу, в комплексі впливає на розвиток операційної компоненти фінансового менеджменту.

З огляду на сутність і вплив операційної компоненти фінансового менеджменту в контексті розвитку та інтеграції господарського обліку, її обліково-аналітичне забезпечення спрямоване на потреби управління грошовими потоками в процесі здійснення операційної діяльності підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження дають підстави вважати, що роль бухгалтерської інформації в системі обліково-аналітичного забезпечення операційної компоненти фінансового менеджменту зростає. Оскільки обліково-аналітичне забезпечення операційної компоненти фінансового менеджменту слід вважати інтегрованою системою, що виконує обслуговуючу функцію стосовно потреб управління в частині інформації про рух грошових потоків в процесі операційної діяльності підприємства. Також відіграє важливу роль у забезпеченні менеджменту важливою та оперативною обліково-аналітичною інформацією для ухвалення управлінських рішень.